

بررسی آراء و اندیشه های سیاسی

آیت الله دکتر سید محمد حسینی بهشتی (ره)

مؤلف: محمد رضا آسنگریان

نشر اکبر قلم

سرشناسه: آهنگریان، محمدرضا، ۱۳۵۰
عنوان و نام پدیدآور: بررسی آراء و اندیشه‌های آیت الله دکتر سید محمد حسینی بهشتی (ره)
مؤلف محمدرضا آهنگریان.

مشخصات نشر: بابل: اکسیر قلم

مشخصات ظاهری: ۲۲۸ ص

شابک: ۱۶۵۰۰۰ ریال ۹-۵۲-۷۶۰۳-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: بهشتی، سید محمد، ۱۳۰۷ - ۱۳۶۰ - نقد و تفسیر

موضوع: ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷

موضوع: Iran- History - Islamic Revolution 1979

رده بندی کلاسیک: ۹۱۳۹۵۱۶ / SR / ب ۹

رده بندی دی‌سی: ۹۵۵/۰۸۴

شماره کتابشناسی ملی: ۵۲۸۴

بررسی آراء و اندیشه‌های آیت الله دکتر سید محمد حسینی بهشتی (ره)

نویسنده: محمدرضا آهنگریان

ناشر: انتشارات اکسیر قلم

صفحه‌آرا: محبوبه صنمی

طراح جلد: پروین عینی

نوبت و سال چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۶

چاپ: مدیران

شمارگان: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۰۳-۵۲-۹

بها: ۱۶۵۰۰ تومان

بابل، خیابان مدرس، رسولی ۲۴ (ماکان سابق)، نبش ابن سینا ۶

۰۹۱۱۲۱۷۰۸۵۰ ۰۱۱۳۲۳۲۵۹۴۹

www.exireghalam.ir

Email: exirpub@yahoo.com

فهرست مطالب

۹	مقدمه.....
	فصل اول: مفاهیم و چهارچوب های نظری
۱۳	۱. مقدمه.....
۱۵	۲. تعاریف مهم ترین مفاهیم موضوع.....
۱۵	۱- اندیشه سیاسی و مراحل آن.....
۱۵	الف. مفهوم و تعریف اندیشه سیاسی.....
۱۹	ب. مراحل اندیشه سیاسی.....
۱۹	۱) حوزه و جبهه با پدیده سیاسی.....
۲۰	۲) تعیین نوع مطلوب ها در مواجهه با پدیده سیاسی.....
۲۰	۳) نحوه یافتن سخ ها مطلوب های سیاسی.....
۲۱	۲- سنت.....
۲۴	۳- مدرنیته.....
۳۰	الف. مدرنیته و مدرنیسم.....
۳۲	ب. انواع مدرنیته.....
۳۳	۴- حزب.....
۴۲	۵- حزب جمهوری اسلامی.....
۴۷	یادداشت های فصل اول.....
	فصل دوم: ادبیات و پیشینه موضوع
۵۱	۱. مقدمه.....
۵۳	۲. مهم ترین پژوهش ها در خصوص شهید بهشتی.....
	فصل سوم: سیری در آغاز دین اسلام با اندیشه تحلیل دین
۶۱	۱. مقدمه.....
۶۳	۲. مفهوم آراء و اندیشه سیاسی شهید بهشتی.....
۶۱	۳. آغاز دین اسلام با اندیشه تحلیل گر.....
۶۴	الف. معنا و مفهوم وحی.....
۶۵	ب. معنا و مفهوم عقل.....
۶۶	پ. نسبت عقل و وحی.....
۷۲	یادداشت فصل سوم.....

فصل چهارم: گذری بر نگاه به انسان، جایگاه و نقش انسان در تاریخ

۷۵	۱. مقدمه.....
۷۵	۲. انواع نگاه به انسان.....
۷۵	الف) نگاه به انسان در رویکرد ایجابی.....
۷۷	ب) نگاه به انسان در رویکرد سلبی.....
۷۹	۳. نقش انسان در مسیر تاریخ، از دیدگاه شهید بهشتی.....
۸۱	۴. ویژگی های انسان از نظر آیت الله بهشتی.....
۸۱	الف) اندیشه دوربرد.....
۸۱	ب. شناخت جبر و زیبا و زشت.....
۸۲	پ. اختیار.....
۸۲	ت. مسئولیت اخلاق و تکرار.....
	فصل پنجم: سیری در رابطه فرد و اجتماع و تأثیر متقابل او بر محیط اجتماعی
۸۳	۱. مقدمه.....
۸۴	۲. چگونگی رابطه فرد و اجتماع، از دیدگاه شهید بهشتی.....
۸۶	۳. دیدگاه های اریک فروم در رابطه فرد و اجتماع.....
۹۱	یادداشت های فصل پنجم.....
	فصل ششم: سیری در مفاهیم حکومت و دولت پیدایش و اهداف آن از دیدگاه آیت الله بهشتی
۹۳	۱. مقدمه.....
۹۳	۲. تعاریف مفاهیم حکومت و دولت.....
۹۵	۳. پیدایش و منشاء حکومت و دولت.....
۹۶	۱) نظریه طبیعی و فطری.....
۹۸	۲) نظریه الهی.....
۹۹	۳) نظریه قرار داد اجتماعی.....
۱۰۲	۴) نظریه تکامل اجتماعی.....
۱۰۲	۵) نظریه غلبه.....
	۳. دیدگاه های آیت الله بهشتی در رابطه با پیدایش، منشاء حکومت و دولت و بررسی اهداف آن.....
۱۰۴	یادداشت های فصل ششم.....
۱۰۸	فصل هفتم: گذری بر مفاهیم عدالت و جهاد از نگاه برخی از اندیشمندان اسلامی و غربی و دیدگاه شهید بهشتی درباره آن ها
۱۱۵	۱. مقدمه.....

۱۱۸	۲. معانی عدل.....
۱۱۹	۳. تئوری ها و نظریات عدالت.....
۱۱۹	الف. تئوری رعایت شایستگی ها.....
۱۱۹	ب. تئوری مساوات.....
۱۲۰	پ. تئوری توازن اجتماعی.....
۱۲۰	ت. تئوری انصاف.....
۱۲۰	ث. تئوری حق.....
۱۲۵	۴. معنا مفهوم جهاد.....
۱۲۸	۵. هدف و فلسفه جهاد.....
۱۳۱	یادداشت حاصل هفتم.....
	فصل هشتم: نظام سیاسی و اجتماعی اسلام و جمهوری اسلامی: نظام امت و امامت
۱۳۳	الف. مقدمه.....
۱۳۴	ب. معنا و مفهوم امام، امامت و اریف اصطلاح امامت.....
۱۳۶	پ. نظریه شیعه امامیه و نظریه سیاست خلافت.....
۱۳۷	۱) نظریه شیعه امامیه.....
۱۳۸	۲) نظریه سیاسی خلافت.....
۱۳۹	ت. نظام امت و امامت.....
۱۴۶	یادداشت های فصل هشتم.....
	فصل نهم: آزادی، لیبرالیسم و جلوه های آن در اندیشه آیت الله بهشتی
۱۴۹	۱. مقدمه.....
۱۴۹	۲. معنای لغوی آزادی.....
۱۵۱	۳. تعریف و ابعاد آزادی از دیدگاه برخی از صاحب نظران.....
۱۵۵	۴. مفهوم لیبرالیسم، انواع و نقد آن از دیدگاه آیت الله بهشتی.....
۱۵۵	۱) مفهوم لیبرالیسم.....
۱۵۷	۲) نقد لیبرالیسم غربی.....
۱۵۸	۵. جلوه های آزادی در آراء و اندیشه های شهید بهشتی.....
۱۶۰	۱) اهمیت، معنا و مفهوم آزادی.....
	۲) انواع و اقسام آزادی از نگاه برخی از صاحب نظران و اندیشمندان به ویژه
۱۶۲	شهید بهشتی.....
۱۶۲	الف) آزادی عقیده و اندیشه.....
۱۶۴	ب) آزادی بیان، قلم و اجتماعات.....
۱۶۵	۱: آزادی مطبوعات و فرهیختگان در چهارچوب قانون.....

۱۶۶	۲: آزادی نقد، کنترل و نظارت فرهنگی
۱۶۷	پ) آزادی تشکیل احزاب و گروه های سیاسی و اجتماعی
۱۶۷	۳) زیربنای آزادی در جهان بینی و نظام عقیدتی اسلام
۱۷۰	۴) موانع تحقق آزادی
۱۷۱	۵) شرایط تحقق آزادی در جامعه
۱۷۸	یادداشت های فصل نهم
	فصل دهم: ولایت، هدف، فلسفه و مراحل آن، نقش فقیه و ولایت فقیه در اسلام و دیدگاه شهید بهشتی درباره آن
۱۸۱	ا. مقدمه
۱۸۱	ب. معنای واژه ولایت
۱۸۴	ب. فقیه برست
۱۸۶	ت. مراحل ولایت در دیدگاه شهید بهشتی
۱۸۷	ث. نقش فقه و فقیه در اسلام از نگاه آیت الله بهشتی
۱۹۰	س. آثار پر ارزش ولایت فقیه از دیدگاه شهید بهشتی
	فصل یازدهم: انقلاب شکوهمند اسلامی و دیدگاه های آیت الله بهشتی درباره آن
۱۹۳	۱. مقدمه
۱۹۴	۲. مفهوم انقلاب و اختلاف نظر در تعریف آن از دیدگاه برخی از اندیشمندان اسلامی
۱۹۵	۳. اختلاف نظر در تعریف انقلاب از دیدگاه برخی از اندیشمندان غربی
۱۹۷	۴. اختلاف دیدگاه در موضوع انقلاب
۲۰۹	نتیجه گیری
۲۱۶	منابع و مأخذ

سخن گفتن و نگاشتن از آراء و اندیشه‌های تابناک آیت الله بهشتی^(۹) چندان آسان نیست، به ویژه برای نویسندگانی که عمده شناختشان از آن اندیشمند توانا، از لابلای اوراق کتب و نوشته‌های وی و یا مطالعه آثار دیگران درباره او و یا با شنیدن بیانات و سخنرانی‌های وی در رسانه‌های جمعی و یا خاطرها و گفته‌های دیگران، میسر گردید. از این رو، وی متفکر، مبلغ، اندیشمند سیاسی، مفسر، دولتمرد و سیاستمداری است که یاد و نامش، همیشه در تاریخ اسلام و انقلاب اسلامی، به یادگار خواهد ماند. این مسائل ناشی از ویژگی‌های فردی و اجتماعی اوست که وی را در مقایسه با دیگران، برجسته می‌نماید. اما مبارزات بی نظیرش در جهت پیروزی انقلاب، شناخت وی نسبت به غرب به دلیل رد گمراهی آلمان، شاگردی او نزد اساتید بزرگ زمان خویش، نقش ویژه وی در تأسیس جمهوری اسلامی، اقداماتش در شورای انقلاب، تلاش او برای گنجاندن نظریه ولایت فقیه در قانون اساسی و حضورش در رأس قوه قضائیه، برخی از دلایل این برجستگی است.

بنابراین، بهترین معرفت و مصداق او مراجعه مستقیم به آثارش و یا آشنایی با دیدگاه‌های او از زبان یاران، هم‌زمان با دوستانش، می‌باشد. از این رو، اندیشه‌های شهید بهشتی، از ابعاد گوناگون، قابل بررسی است. گواه این نکته، حضور وی در عرصه‌های فکری، تربیتی، دینی، سیاسی و اجتماعی است که نتیجه آن در قالب چندین اثر علمی، منتشر شده است و بعضی از این اندیشه‌ها به واسطه جایگاه و مسئولیت‌های مهم اجرایی و سیاسی که به ویژه، پس از انقلاب اسلامی، بر عهده داشته، به مرحله عملی و تحقق عینی نیز رسیده است. لذا، بررسی آن اندیشه‌ها از آن جهت مهم است که می‌توان به چگونگی و چرایی تأسیس نظام اسلامی، پرداخت، زیرا او از مؤثرترین افراد، در بنیان گذاری این نظام جدید سیاسی، بوده است. از این رو، امروزه جامعه ما نه تنها به بسیاری از اندیشه‌های این اندیشمند توانای جهان اسلام و ایران نیازمند است، بلکه به راهکارها، شیوه‌ها و روش‌های عینی و عملی که طی در طول زندگی خویش، در جهت تحقق آن، به کار بست، نیز همچنان نیاز دارد. به بیان دیگر، ایشان یکی از ایدئولوگ‌های بزرگ انقلاب بود و اندیشه‌هایش که ناظر بر تمامی ابعاد دینی و برخاسته از روح مذهب شیعه و شعار نه غربی و نه شرقی است، می‌تواند و توانسته است راهگشای اندیشه‌های اسلامی برای نسل جدید نیز باشد. بنابراین، وی از جمله روحانیون روشن ضمیری است که دشمنان، به گوهر وجودی‌اش پی بردند و با

ارتکاب جنایتی بزرگ از خدمات اجتماعی و سیاسی او مانع شدند و او را از صحنه سیاسی و اجتماعی کشور، حذف کردند. از این جهت، شهادت وی به همراه هفتاد و دو تن از بهترین یارانش در هفتم تیر ۱۳۶۰، خسروانی جبران ناپذیر برای نظام تازه تأسیس جمهوری اسلامی بود. به یک تعبیر، ایشان در کوران حوادث اول انقلاب اسلامی، با خلق حماسه‌ای به یاد ماندنی، راست قامتانه بر عقیده خویش پای فشرد و جاودانه تاریخ را

بدین ترتیب، از آنجا که ورود به حوزه اندیشه‌های سیاسی که جزء مهمی از شبکه اندیشه بشری به شمار می‌آید، میانی دانش سیاسی را مستحکم می‌نماید، هدف اصلی ما در این کتاب شناخت بیشتر آراء و اندیشه‌های سیاسی شهید بهشتی است. بنابراین، پژوهش حاضر با تمرکز بر آن چه که ذکر گردید، معطوف به فهم یک اندیشه ورزی است. شایان ذکر است اکنون کتب، پایان نامه و مقالات فراوانی درباره وی، به نگارش در آمده است که اکثر آن‌ها به زندگی نامه ایشان، اختصاص دارد و کمتر، اندیشه‌های سیاسی وی را مورد مطالعه قرار داده‌اند. بنابراین، خلاء کتاب منظم و منسجم در این موضوع مشهود است.

علاقه نویسنده برای ورود به قلمرو اندیشه سیاسی ایران، زمینه طرح پرسش اصلی این کتاب را فراهم آورده است: «هسته مرکزی منظومه فکری و سیاسی شهید بهشتی^(۱) چیست؟» فرضیه‌ای که مورد جست‌وجوی قرار می‌گیرد این است که: «هسته مرکزی منظومه فکری و سیاسی شهید بهشتی، تلاش برای ایجاد پیوند میان سنت و مدرنیته بوده است».

بنابراین، موضوع پژوهش، از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است. امیدواریم اقشار گوناگون جامعه به ویژه قشر جوان مشتاق مطالعه و پژوهش در این نوشتار، بهره کافی را اخذ نمایند.

در پایان وظیفه خود می‌دانم که از راهنمایی‌های اساتید ارجمند کسر بهروز دیلم صالحی، دکتر سعید اسلامی، دکتر کمال پولادی، دکتر محمدرضا حسینی بهشتی و همچنین دکتر علیرضا حسینی بهشتی، کمال قدردانی را داشته باشم و نیز از مسئولان محترم نشر اکسیر قلم به ویژه جناب آقای کرمانیان و همکاران ایشان، صمیمانه تقدیر و تشکر می‌نمایم. همچنین از اعضای خانواده‌ام، همسر صبور و فداکارم و فرزندانم که با متانت و گذشت، امکان تحقیق و مطالعه را برای خدمت به جامعه علمی میسر

ساختند، از همه کسانی که به نحوی در مراحل نگارش و چاپ این کتاب یاورم بودند و نیز از داوران نکته سنج اثر حاضر، قدردانی می‌کنم.

در پایان امید است این خدمت علمی هر چند کوچک، برای دانشجویان رشته‌های علوم سیاسی، اندیشه‌های سیاسی، علوم اجتماعی و دیگر رشته‌های علوم انسانی، مفید باشد و پژوهشگران علمی کشور، با نقد عالمانه خود زمینه غنای بیشتر آن را در آینده و چاپ‌های بعدی، فراهم نمایند.

محمدرضا آهنگریان

بهار ۱۳۹۶

www.ketab.ir